

Użądlenia i ukąszenia

Letnia pora sprzyja bliższym kontaktom człowieka z przyrodą. Częściej opuszczamy domy, częściej wyjeżdżamy poza miasto, częściej wkraczamy na pola, łąki, do parków i lasu. Wszędzie tam może dojść do użądleń przez osy, szerszenie, pszczoły i trzmiele. Użądlenia tych owadów mogą okazać się bardzo niebezpieczne przede wszystkim dla osób uczulonych na jad owadów. Mogą stanowić w tym wypadku zagrożenie dla ich życia.

W związku z tym należy unikać:

- przebywania w pobliżu pasiek,
- spożywania na świeżym powietrzu owoców, ciastek, słodkich napojów,
- spacerów bosy po łąkach.

Kilka faktów o owadach błonkoskrzydłych:

1. Głównymi sprawcami użądleń są osy, szerszenie, pszczoły i w niewielkim stopniu trzmiele ziemne.
2. Reakcja alergiczna może wystąpić natychmiast po użądleniu lub po upływie minut czy nawet godzin od chwili użądlenia (nie później jednak niż w 24 godziny po użądleniu). Reakcja objawia się pokrzywką, swędzeniem i obrzękiem w miejscu użądlenia, trudnością w oddychaniu, zawrotami głowy lub gwałtownym spadkiem ciśnienia krwi, nudnościami, drętwieniem kończyn, utratą przytomności aż do zatrzymania akcji serca.
3. Pacjent, który przeszedł ogólną reakcję alergiczną w wyniku użądlenia, w przypadku ponownego użądlenia ma 60% szans na rozwinięcie reakcji podobnej (lub silniejszej).
4. Postęp reakcji alergicznej można wstrzymać przy pomocy adrenaliny wstrzykniętej samodzielnie lub przez lekarza. Pacjenci stosujący tę formę zabezpieczenia nie powinni nigdy się z takim zestawem rozstawać ani zapominać, że nie jest ochrona pewna we wszystkich przypadkach użądleń. Niezależnie od posiadania i zastosowania adrenaliny, w przypadku użądlenia bezzwłocznie poszukaj pomocy lekarskiej.
5. Owady są szczególnie aktywne latem i wczesną jesienią.
6. Owady są najbardziej niebezpieczne w pobliżu ich gniazd. Przypadkowy przechodzień może zostać zinterpretowany przez owady jako zagrożenie bezpieczeństwa gniazda i zaatakowany.
7. Osy i szerszenie mogą żądlić wielokrotnie. Natomiast pszczoły pozostawiają żądło w ciele ofiary. Stąd istnieje możliwość wydobycia żądła pszczoły poprzez delikatne zdrapanie. Inna próba wyciągnięcia żądła prowadzi przeważnie do wyciśnięcia dodatkowej porcji jadu.

Reakcje alergiczne na użądlenia przez owady błonkoskrzydłe:

Rozmiar odpowiedzi alergicznej jest zmienny i różni się pomiędzy różnymi pacjentami. Normalna reakcja charakteryzuje się bólem, obrzękiem i zaczerwienieniem ograniczającym się jednak do miejsca użądlenia. Rozległe reakcje miejscowe mogą swym zasięgiem wykraczać poza to miejsce. Najniebezpieczniejsze są reakcje o podłożu alergicznym.

Przypadki wymagają natychmiastowej pomocy medycznej. Spośród objawów reakcji alergicznej należy wymienić:

1. Pokrzywka, swędzenie i obrzęk w miejscu użądlenia.
2. Uczucie ciężaru w klatce piersiowej i trudności w oddychaniu.
3. Chrypka i obrzęk języka.
4. Zawroty głowy i nagły spadek ciśnienia krwi.
5. Utrata przytomności lub zatrzymanie akcji serca.

Ten rodzaj reakcji pojawia się w ciągu kilku minut po użądleniu i stanowi duże zagrożenie życia. Ludzie, którzy mieli już w swoim życiu kontakt z jadem owadów mają 60% szans, że kolejne użądlenie doprowadzi do podobnego, lub nawet cięższego stanu.

Zasady eliminacji kontaktu z alergenem (unikania kontaktów z owadami):

1. Gdy zbliża się do Ciebie pszczoła lub osa, unikaj szybkiego ruchu, nie dmuchaj, nie próbuj jej uderzyć. Trzymaj przy sobie, w domu, a także w samochodzie, właściwy środek owadobójczy.
2. W razie ataku pszczół lub os, osłoń głowę rękami lub odzieżą. Z niebezpiecznej okolicy oddal się powoli, bez gwałtownych ruchów. Przed pszczołami najlepiej się schronić w jakimkolwiek ciemnym pomieszczeniu. Pszczoły nie lubią ciemności - wylecą do światła.
3. Nie zabijaj owada bez potrzeby. Jeżeli dostrzeżesz nieżywą pszczołę lub osę, przygotuj się do tego, że w pobliżu znajdują się inne.
4. Gdy koło Ciebie został ktoś użądłony, staraj się oddalić o co najmniej 50 metrów. Inne owady mogą przybyć na pomoc atakującemu i użądlić Ciebie.
5. Przebywaj z dala od kwitnących roślin (kwietniki, pola koniczyny, kwitnące drzewa i krzewy, sady) i dojrzałych, opadłych na ziemię owoców.
6. Bądź ostrożny przy pracy w ogrodzie. Okryj się na tyle szczelnie, na ile to możliwe: załóż kapelusz, długie spodnie, koszulę lub bluzę z długimi rękawami, rękawiczki.
7. Przed wyjściem z domu nie używaj mocno perfumowanych lakierów do włosów, kremów, szamponów z esencjami zapachowymi, dezodorantów, płynów po goleniu.
8. Wystrzegaj się zwiewnej bądź przylegającej do ciała odzieży, wzorzystej i w jaskrawych kolorach. Ubieraj się w biel, zieleń lub beż. Nie wychodź z domu w ubraniu poplamionym słodkimi produktami, np. dżemem, sokiem, lodami.
9. Staraj się nie jeść na wolnym powietrzu słodkich owoców, miodu, dżemu, marmolady. Nie pozostawiaj słodczy i mięsa lub ich resztek bez przykrycia. Zdarza się, że owad usadowi się głęboko w nadgryzionym owocu lub otwartej butelce. Połknięty może użądlić i spowodować uduszenie z powodu obrzęku błony śluzowej krtani.
10. Utrzymuj szczelnie zamknięte kontenery z odpadkami i resztkami żywności w domu i wokół niego.
11. Unikaj miejsc karmienia zwierząt. Rozsypane resztki karmy przyciągają osy i pszczoły. Nie potrząsaj konarami drzew ani nie ruszaj opadłych drobnych gałęzi. Osy budują chętnie w fragmentach korony drzew swoje gniazda.
12. Pot i dwutlenek węgla przyciągają żądłące owady. Przy gimnastyce i zabawie na wolnym powietrzu powstaje największe niebezpieczeństwo użądlenia.
13. Nie chodź nigdy boso. Pszczoły lubią koniczynę, zaś wiele os buduje gniazda położone na lub też pod powierzchnią ziemi.
14. Zamykaj w ciągu dnia okna w swoim pokoju sypialnym. Zamontuj w nich odpowiednio gęstą siatkę izolującą od owadów.
15. Noś stale przy sobie leki zalecane przez lekarza (zestaw leków przeciwwstrząsowych). Lekarz wyjaśni które i w jakich sytuacjach należy zażywać.
16. O pojawieniu się w Twojej okolicy roju os zawiadom kompetentne osoby. Pamiętaj, że rój najlepiej usuwać po zachodzie słońca. W niższej temperaturze osy są mniej aktywne.
17. Przy jeździe motocyklem noś hełm ochronny i rękawiczki. Nie otwieraj okien w samochodzie.
18. Pamiętaj, że w naszej szerokości geograficznej loty pszczół i os odbywają się tylko w sezonie letnim i to wówczas, gdy temperatura przekroczy 20°C.

Postępowanie w ramach pomocy przedlekarskiej w przypadku użądlenia:

1. Gdy użądli Cię pszczoła lub osa, aby zapobiec wnikaniu jadu do ciała natychmiast wyciągnij żądło. W tym celu podważ je paznokciem lub końcem szpilki. Uważaj! Gdy usuwasz żądło dwoma palcami, możesz wtłoczyć jad do ciała. Żądło pszczół wyrывa się najczęściej z pęcherzykiem (zbiorniczkiem) jadowym. Żądło os pozostaje w ciele jedynie

przy przypadkowym złamaniu, a wielkość wprowadzonej dodatkowo porcji jadu przy niefortunnym jego usuwaniu jest minimalna. Przy masowych użądleniach zaleca się ścięcie zbiorników jadowych ostrą brzytwą, nigdy maszynką do golenia.

2. Po użądleniu staraj się przez najbliższe kilka godzin nie pozostawać samotnie.
3. Połóż się, nie chodź! Ułóż się z uniesionymi biodrami i podniesionymi do góry nogami.
4. Aby zmniejszyć ból, miejsce użądlenia możesz przetrzeć octem, plasterem cebuli, rabarbaru lub pokrojonym i umyтым korzeniem pietruszki. Ból uśmierza bardzo zimna, czysta woda, a nawet ślina. W miejsce użądlenia możesz przyłożyć lód.
5. Gdy użądli Cię pszczoła w którąkolwiek z kończyn, unieś ją do góry, w celu zmniejszenia obrzęku.
6. Załóż opaskę uciskową powyżej miejsca użądlenia (dotyczy przypadków, w których użądlenie miało miejsce w którąś z kończyn). Zmniejszy to szybkość rozprzestrzeniania się jadu do czasu osiągnięcia w płynach ustrojowych terapeutycznego poziomu dostępnych leków objawowych.
7. Użądlenie w nasadę języka lub usta może grozić uduszeniem. Pierwszą pomocą w tym przypadku jest rozpuszczenie w ustach jednej łyżeczki soli kuchennej, która zługuje jad z błony śluzowej. Dobrze jest powtórzyć ten zabieg. Sprawdza się także w praktyce ssanie kawałka lodu lub szybkie przełykanie zimnych napojów.
8. W przypadku niebezpiecznego użądlenia w gałkę oczną, włóż głowę pod kran, wpuść do oka strumień wody, aby wypłukać jad. Następnie podaj do worka spojówkowego jedną kroplę roztworu kortyzonu.
9. Po użądleniu nie drap się. Rozdrapana rana może spowodować ropne zapalenie (rzadziej ma to miejsce po użądleniu przez pszczoły, które są "wegetariankami"). W razie ubytku tkanki konieczne jest odkażenie użądłonej okolicy i nałożenie jałowego opatrunku.

Ukąszenia żmii

Ukąszenia żmii zdarzają się przypadkowo podczas letnich wycieczek do lasów, w góry, nad wodę, w czasie zbierania jagód, malin, grzybów, podczas sianokosów w wyniku nadeptnięcia węża, dotknięcia tułowiem lub dłonią. Żmija nigdy nie atakuje pierwsza i nie kąsa człowieka, tylko wówczas, gdy próbuje się ją chwycić lub po zadaniu jej bólu. Chodząc po lesie, biegając po łące, leżąc w stogach siana, zbierając grzyby jagody, musimy być przygotowani na spotkanie ze żmiją, więc obserwujmy, co mamy w zasięgu nóg i rąk, nie sięgajmy ręką w gąszcz jagodzin, wrzosów, mchów, pilnujmy dzieci, które mają poruszać się za dorosłymi.

Najwięcej przypadków pokąsania przez jadowite węże zdarza się podczas próby ich schwywania, zabicia lub wypuszczenia.

1. Jeśli wędrując napotkasz wygrzewającego się węża, zostaw go w spokoju, wycofując się spokojnie lub okrążając miejsce, w którym on leży.
2. Przed przypadkowym nadeptnięciem na jadowitego węża, co naturalnie u gada spowoduje poczucie zagrożenia i w efekcie ukąszenie, częściowo zabezpieczyć może noszenie podczas wędrówek twardego, całkowicie zakrytego i dość wysokiego obuwia.
3. Jeśli wiemy, że na danym terenie spotyka się np. żmije, należy unikać pewnych zachowań np. leżenia na stogach siana.
4. W razie pokąsania przez węża bardzo ważne jest stwierdzenie, do jakiego gatunku on należał, ponieważ jad każdego węża ma inny, charakterystyczny skład. Umożliwi to podanie odpowiedniej surowicy.
5. Pokąsanie przez jadowitego węża może nastąpić nie tylko w jego naturalnych siedliskach. Bardzo nierozważne jest trzymanie jadowitego węża, nie posiadając surowicy neutralizującej jego jad. Niebezpieczne jest także nabywanie węży od handlarzy. Jadowity wąż może także przybyć do naszego kraju na statku, np. z transportem egzotycznych owoców. Pokąsanie przez węża egzotycznego może być bardzo niebezpieczne w skutkach, ponieważ surowica neutralizująca jego jad może okazać się trudna do zdobycia.

Objawy ukąszenia

Jad najpospolitszej w Europie żmii zygzakowatej działa na układ krążenia oraz na mięsień sercowy uszkadzając go. W miejscu ukąszenia pojawiają się:

- dwie punkcikowate ranki
- miejscowy ból
- zaczerwienienie i narastający obrzęk
- zawroty i bóle głowy
- nudności, wymioty, krwawienie z błon śluzowych, przyspieszenie tętna.

Pierwsza pomoc w przypadku ukąszenia przez żmiję:

- założyć opaskę uciskową powyżej miejsca ukąszenia. Opaska ma przeciwdziałać wchłanianiu się jadu, dlatego należy nałożyć ją tak, aby zaciskała tylko powierzchowne naczynia krwionośne i chłonne, a nie hamowała odpływu z żył głębokich. Mocno zaciśniętą opaskę można zostawić na 30-60 minut (w tym czasie musimy przewieźć pokąsaną osobę do lekarza),
- rankę należy przemyć, aby usunąć jad ze skóry. Miejsce ukąszenia można obłożyć woreczkami z zimną wodą lub lodem, by zmniejszyć obrzęk i ból,
- jeśli posiadamy surowicę przeciw jadowi żmij, to po nałożeniu opaski należy w okolicę rany i powyżej miejsca ukąszenia wstrzyknąć połowę ampułki surowicy, resztę zaś gdziekolwiek domięśniowo,
- możemy próbować rozciąć ranę (podłużnie do osi kończyny) na głębokość około 1 cm i rozchylić na podobną szerokość, po czym przystąpić do odsysania rany, np. bańką czy kieliszkiem. Odsysanie rany należy kontynuować około 30 minut. Przez cały czas akcji ratunkowej chory powinien leżeć w celu zwolnienia krążenia krwi i szybkości wchłaniania się jadu.
- unieruchomić kończynę, ponieważ jej ruchomość powoduje rozprzestrzenianie się jadu po organizmie,
- okryć poszkodowanego w celu zminimalizowania utraty ciepła,
- jak najszybciej zapewnić pomoc lekarską